

5. Про затвердження Державної програми щодо запобігання і протидії корупції на 2011-2015 роки: постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 р. № 1240 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1240-2011-p>.
6. Бавін В.В. Методи протидії корупції в системі податкових відносин: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. – Донецьк, 2012.
7. Дедекаєв В. Детермінанти корупції в податкових органах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2008/3-4/200802.html>.
8. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 07 квітня 2011 р. № 3206-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>.
9. Повідомлення про викриті корупційні правопорушення за січень-жовтень 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sts.gov.ua/diyalnist-dpa-ukraini/zapobigannya-proyavam-korupts/insha-informatsiya-pro-vjiti-z/76389.html>.

Надійшла до редакції 07.12.2012

МОРАРЕНКО І.В., здобувач
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 342.951

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПРИМУСУ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

У статті аналізується механізм фінансового моніторингу з точки зору реалізації характерних складових інституту адміністративного примусу.

я ц 4 я ц адміністративний примус, адміністративна відповідальність, адміністративні стягнення, фінансовий моніторинг.

В статье анализируется механизм финансового мониторинга с точки зрения реализации характерных составляющих института административного принуждения.

я ц 4 я ц Административное принуждение, административная ответственность, административное взыскание, финансовый мониторинг.

The paper analyzes the mechanism of financial monitoring in terms of specific components of the institute administrative enforcement.

Keywords: administrative enforcement, administrative responsibility, administrative penalties, financial monitoring.

Використання адміністративного примусу завжди посідало і до цього часу зберігає чільне місце в системі методів діяльності численних державних органів. Останнім часом потенціал адміністративного примусу суттєво змінився за рахунок модифікації його матеріально-правових та процесуально-правових властивостей.

У сучасних дослідженнях адміністративно-правових проблем до заходів адміністративного примусу (поряд з заходами адміністративного попередження і адміністративного припинення) відносять адміністративні стягнення. З таких позицій державний примус в адміністративному праві розглядають О.М. Бандурка, І.П. Голосніченко, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюк та ін.

Доцільним є пошук нового вектору в науковому дослідженні модифікованого різновиду державно-правового примусу, який би дозволив врахувати всі властивості традиційного адміністративного примусу та специфічні ознаки заходів щодо фінансового моніторингу, засади застосування яких в адміністративному порядку визначені у спеціальному законодавстві щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Саме тому метою статті є аналіз реалізації потенціалу адміністративного примусу в системі фінансового моніторингу в Україні на основі існуючих методологічних підходів.

Державний примус – це метод впливу держави на свідомість і поведінку осіб, що допускають протиправні вчинки. Цей інститут виявляється у застосуванні встановлених правовими нормами заходів впливу морального, майнового, фізичного та іншого характеру, які мають на меті попередження правопорушень, покарання та виховання правопорушників і застосовуються незалежно від волі та бажання правозобов'язаних суб'єктів [1].

Діяльність держави та її органів з переконання та примусу розглядається правниками як засіб реалізації правових норм. Ця діяльність супроводжує акти учасників суспільних відносин



із застосування правових норм [2].

Адміністративно-правове забезпечення державного примусу в системі державного моніторингу можна розглядати на двох рівнях: на первинному рівні фінансового моніторингу та на державному рівні фінансового моніторингу.

На первинному рівні фінансового моніторингу адміністративно-правове забезпечення державного примусу здійснюється суб'єктами первинного фінансового моніторингу (далі – СПФМ). До зазначених суб'єктів, відповідно до п. 2 ст. 5 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» (далі – Закон України), належать [3]:

- 1) банки, страховики (перестраховики), кредитні спілки, ломбарди та інші фінансові установи;
- 2) платіжні організації, члени платіжних систем, еквайрингові та клірингові установи;
- 3) товарні, фондові та інші біржі;
- 4) професійні учасники ринку цінних паперів;
- 5) компанії з управління активами;
- 6) оператори поштового зв'язку, інші установи, які проводять фінансові операції з переказу коштів;
- 7) філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які надають фінансові послуги на території України;
- 8) спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу:
 - а) суб'єкти підприємницької діяльності, які надають посередницькі послуги під час здійснення операцій з купівлі-продажу нерухомого майна;
 - б) суб'єкти господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них, якщо сума фінансової операції дорівнює чи перевищує суму, 150000 грн. (для суб'єктів господарювання, які проводять азартні ігри, – 13000 грн.) або дорівнює чи перевищує суму в іноземній валюті, еквівалентній 150000 грн. (для суб'єктів господарювання, які проводять азартні ігри, – 13000 грн.);
 - в) суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та азартні ігри, у тому числі казино, електронне (віртуальне) казино;
 - г) нотаріуси, адвокати, аудиторів, аудиторські фірми, фізичні особи – підприємці, які надають послуги з бухгалтерського обліку, суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги (за винятком осіб, які надають послуги у рамках трудових правовідносин) у певних випадках, передбачених законодавством;
 - г) фізичні особи – підприємці та юридичні особи, які проводять фінансові операції з товарами (виконують роботи, надають послуги) за готівку, за умови, що сума такої фінансової операції дорівнює чи перевищує суму, визначену в п. 8 пп. б, а також у передбачених законом випадках;
- 9) інші юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але надають окремі фінансові послуги.

На державному рівні фінансового моніторингу адміністративно-правове забезпечення державного примусу здійснюється суб'єктами державного фінансового моніторингу. До зазначених суб'єктів, відповідно до п. 3 ст. 5 цього ж Закону України, належать:

- Національний банк України;
- Міністерство фінансів України;
- Міністерство юстиції України;
- Міністерство транспорту та інфраструктури України;
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України;
- Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;
- Спеціально уповноважений орган – центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом з питань фінансового моніторингу (Державна служба фінансового моніторингу України).

Порядок застосування заходів адміністративного примусу суб'єктами фінансового моніторингу узагальнено передбачено у вищезгаданому Законі України. Крім того, зазначена діяльність врегульована різноманітними галузевими підзаконними нормативно-правовими актами,



наприклад, Наказом Міністерства Фінансів України № 392 від 22.03.2011 «Про затвердження Порядку проведення перевірок Міністерством фінансів України суб'єктів первинного фінансового моніторингу», Наказом Міністерства транспорту та зв'язку України № 838 від 15.11.2010 «Про затвердження Порядку проведення перевірок Міністерством транспорту та зв'язку України суб'єктів первинного фінансового моніторингу», Наказом Міністерства юстиції України № 2339/5 від 29.09.2010 «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Міністерство юстиції України», Наказом Державного комітету фінансового моніторингу України № 172 від 28.09.2010 «Про затвердження Порядку прийняття Державним комітетом фінансового моніторингу України рішення про зупинення фінансових операцій», Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 26 від 05.08.2003 «Про затвердження Порядку проведення перевірок з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» тощо.

У сфері фінансового моніторингу має місце діалектичне поєднання використання методів переконання та примусу. До методів переконання належать різноманітні рекомендації та інструкції, що спонукають фінансові інститути та інших економічних агентів дотримуватись встановлених правил щодо здійснення операцій і роботи з клієнтурою. До цієї категорії відносять і різноманітні роз'яснення, семінари, навчання для працівників кредитних й інших установ.

До методів примусу належать заборони, санкції за невиконання положень чинного законодавства щодо запобігання відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом.

У системі фінансового моніторингу в Україні до заходів адміністративного попередження можемо віднести: проведення ідентифікації особи, яка здійснює фінансову операцію, що підлягає фінансовому моніторингу; забезпечення виявлення і реєстрації фінансових операцій, що відповідно до Закону підлягають фінансовому моніторингу; надання уповноваженому органу інформації про фінансову операцію, що підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу; сприяння суб'єктам державного фінансового моніторингу з питань проведення аналізу фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу; вжиття заходів щодо запобігання розголошенню інформації з питань фінансового моніторингу; зберігання документів, що стосуються ідентифікації осіб, якими здійснено фінансову операцію, що згідно з чинним законодавством підлягає фінансовому моніторингу [3].

Наступна група заходів – адміністративного припинення – реалізується через так зване блокування руху коштів на рахунках. Чинне вітчизняне законодавство у сфері запобігання відмиванню коштів лише з травня 2010 р. запроваджує використання конкретної норми, спрямованої на блокування руху коштів. Поряд із цим зазначений механізм передбачено Варшавською конвенцією (2005 р.) щодо протидії відмиванню коштів, до якої Україна приєдналась та підписала ще у листопаді 2005 р.

Остання група заходів – адміністративні стягнення. Проте, виділяючи у третій групі лише стягнення, слід визнати, що за межами класифікації залишаються заходи примусу, що (як і стягнення) застосовуються як заходи відповідальності адміністративного характеру. На нашу думку, такі заходи доцільно позначити терміном “заходи відповідальності за порушення адміністративно-правових установлень”.

Найбільш чітко окреслену класифікаційну групу заходів адміністративного примусу становлять примусові заходи впливу, які містяться в адміністративно-правових санкціях і застосовуються за порушення адміністративно-правових установлень. Їх головною особливістю є те, що вони застосовуються виключно як заходи відповідальності та містяться в адміністративно-правових санкціях.

Обов'язковою умовою вжиття таких заходів є здійснення адміністративного провадження і прийняття рішення щодо вжиття відповідного заходу адміністративного примусу в установленому законом порядку і формі.

Проаналізувавши заходи адміністративно-правового забезпечення державного примусу в системі фінансового моніторингу, ми дійшли висновку, що їх можна поділити на дві великі групи:

- а) заходи контролюючого характеру;
- б) заходи управлінського характеру.

До заходів контролюючого характеру відносимо такі:

1. Нагляд СПФМ за фінансовою діяльністю своїх клієнтів.



2. Перевірки працівником, відповідальним за проведення фінансового моніторингу, діяльності підрозділів та працівників СПФМ, щодо дотримання ними правил внутрішнього фінансового моніторингу та виконання програм проведення фінансового моніторингу.

3. Перевірки суб'єктами державного фінансового моніторингу діяльності відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

До заходів управлінського характеру слід віднести:

1. Зупинення окремих фінансових операцій.

2. Відмову СПФМ від встановлення ділових відносин або проведення видаткової фінансової операції, якщо здійснення ідентифікації клієнта відповідно до вимог законодавства неможливо або якщо фінансова операція містить ознаки такої, що відповідно до чинного законодавства підлягає фінансовому моніторингу.

3. Відкриття СПФМ кореспондентських рахунків іноземним фінансовим установам та в іноземних фінансових установах лише з дозволу керівника СПФМ.

Отже, одним з основних засобів адміністративно-правового забезпечення державного примусу в системі фінансового моніторингу є заходи контролюючого характеру. Їх можна класифікувати за різними ознаками.

1. Залежно від органу, який здійснює контроль, можна виділити:

- внутрішній контроль – здійснюють СПФМ;
- зовнішній контроль – здійснюють суб'єкти державного фінансового моніторингу.

2. Залежно від виду операцій, які підлягають контролю, можна виділити:

- контроль операцій з грошовими коштами в готівковій формі;
- контроль операцій на банківських рахунках;
- контроль операцій з векселями з бланковим індосаментом або індосаментом на пред'явника;
- контроль фінансових операцій за правочинами, форма розрахунків за якими не визначена;
- перевірка розрахунків за зовнішньоекономічним контрактом, що не передбачає фактичного постачання на митну територію України товарів, робіт і послуг;
- перевірка операцій на причетність до фінансування екстремістської, в тому числі терористичної діяльності тощо.

3. За регламентом здійснення можна виділити:

• обов'язковий контроль – на підставі інформації, що надійшла до Держфінмоніторингу, а також за наявності у здійснюваній операції відповідних ознак, передбачених чинним законодавством;

• ініціативний контроль – спрямований на виявлення незвичайних операцій з точки зору протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

4. Залежно від часу проведення можна виділити:

- попередній контроль – включає в себе ідентифікацію особи, яка здійснює операції з грошовими коштами, тощо;
- поточний контроль – який полягає у перевірці відповідності фінансової операції, яка проводиться, вимогам чинного законодавства;
- кінцевий контроль – полягає у фіксуванні та наданні особами, які здійснюють фінансові операції, уповноваженому органу відомостей щодо операцій, які підлягають обов'язковому контролю.

Класифікація заходів контролюючого характеру, які застосовуються для забезпечення державного примусу в системі фінансового моніторингу, дозволяє зрозуміти всю їх різноманітність. Але для того, щоб мати уяву про сутність зазначених заходів, необхідно додатково розглянути, що саме належить до того чи іншого заходу; це є предметом подальшого аналізу.

Список використаної літератури:

1. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції в Україні: Дис. ... д-ра юрид. наук. – Х., 2002.
2. Агапов А.Б. Административная ответственность: Учебник. – М., 2000.
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: Закон України // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 231.

Надійшла до редакції 27.11.2012

